

»ŽIRI PO VSEM SVETU IN VES SVET V ŽIREH«

»Sociologi ugotavljamo, da kraj rojstva izgublja svoj nekdanji pomen. V preteklosti sta bila način življenja in življenjska pot posameznika dosti bolj določena že po rojstvu. Včasih je veljalo – kjer si se rodil, tam boš živel, tam boš umrl, tam bodo tudi tvoji potomci ... Danes pa že rojstvo in stalno bivališče nista več na istem mestu, stalno bivališče je zmeraj manj stalno, porodi niso več doma, ampak v porodnišnicah. Človekovo življenje je zmeraj manj usodno določeno vnaprej. Vse bolj si ga določa vsak sam, ga 'jemlje v svoje roke'. /.../ Jaz sem bil rojen v hiši, ki jo je postavil oče v Stari vasi, danes Loška cesta 21, zgodaj ponoči navedenega dne (30. januarja 1933), v pritlični sobi nasproti vhoda v hišo. Pri tem vam ne morem postreči z informacijami iz prve roke, saj jaz nisem eden tistih, kot je bil nekdanji žirovski mežnar, ki nam je pripovedoval o tem, kako se spominja še na čas, ko so ga nesli h krstu. V mojem primeru je, po pripovedovanju, šlo za težak porod in mati, ki je že pred mano rodila šest otrok – dva od teh sta kmalu umrla – je potrebovala kar nekaj časa, da si je opomogla ...«

Gornji odlomek je iz intervjuja z Zdravkom Mlinarjem, ki sva ga naredila ob njegovi 70-letnici in je verjetno eden najdaljših, kar jih je bilo objavljenih (v Žirovskem občasniku 33, 2003, obsega kar 64 strani formata A4). Iz navedenih besed zvemo predvsem dvoje: da je bil že prihod poznejšega sociologa in akademika na ta svet precej naporen, iz nadaljevanja pogovora pa predvsem to, da je imenovani eden od tistih Slovencev, ki so svojo usodo dejansko vzeli v svoje roke in v svojem življenju iz sebe nekaj naredili. Nič čudnega ne bi bilo, če bi ostal doma in še danes živel v svojem rojstnem kraju, v očetovi delavnici bi se izučil za čevljarja, postal mojster ali še kaj več, podobno kot njegov starejši brat Miloš, ki je bil eden vodilnih mož Alpine v njenih najboljših letih. Tako pa je šel od doma, postal znanstvenik, ki je deloval po svetu, in slej ko prej ostaja eden od očetov (»founding fathers«) sociologije na Slovenskem po drugi svetovni vojni.

Žirovci smo ponosni na svoje rojake, ki so šli po svetu in dosegli »nekaj več«. Po drugi strani pa jih ne znamo (nočemo?) pritegniti k sodelovanju, da bi po svojih močeh in s svojim znanjem sodelovali v razvoju domačega kraja. Zdravku Mlinarju je, upam, ena najmočnejših vezi, ki ga še veže z Žirmi, domoznanski zbornik Žirovski občasnik. Ta izhaja že 30 let (od 1980), profesor pa v njem sodeluje od začetkov te publikacije. Zanj je napisal vrsto člankov, katerih naslovi so že sami po sebi več kot zgovorni: O spoznavanju preteklega in usmerjanju bodočega razvoja Žirov (1982), Vsakdanje življenje in ekonomska kriza (1985), Odpiranje v svet (1987), (Ne)samostojnost

posameznika in spremembe v načinu življenja (1990), Kako naj se vključujemo v globalno informacijsko družbo (2002), Od trpnega sprejemanja krajevnih danosti k dejavnemu vstopanju v svet (2003).

Spominjam se, kako so nekateri med najinimi vrlimi rojaki nejeverno pogledovali, ko nas je učeni sociolog presenetil z naslovom »Žiri po vsem svetu in ves svet v Žireh« (1992–93). Kaj pa naj zdaj to pomeni? Kako naj bodo te naše Žiri, katerih himna poje, da so na »koncu sveta« (Oj, mi smo pa tam na Žirovskem doma, v prelepi dolini na koncu sveta ...) – zdaj kar naenkrat »po vsem svetu«? In kako naj bo »ves svet v Žireh«? Pa nam je profesor vso reč razložil kar na domačih primerih. Samo to našo Alpino pogledajte, obrate ima po Sloveniji, prodajna podjetja in zastopnike pa dobesedno po vsem svetu ... To je bilo v začetku 90-ih. Deset let pozneje, usodne jeseni 2003, pa je Žirovce in Slovence kot strela presenetila in nekatere od zaposlenih tudi hudo udarila novica, da se je takratno vodstvo tovarne odločilo zapreti proizvodne obrate na Colu in v Gorenji vasi (in že pred tem v Šentjoštu in Rovtah) ter posledično – zaradi bistveno cenejše delovne sile – odpreti nove po svetu. Tako se je tudi Žirem in Žirovcem, še bolj pa delavkam iz Cola in Gorenje vasi, ki so ostale brez dela, več kot očitno zgodila globalizacija, tudi tistim, ki je dotlej še niso opazili ali pa še vedeli niso, kaj ta beseda pomeni. Danes ima skupina Alpina s sedežem v Žireh še dvanajst odvisnih podjetij po svetu, 117 prodajal v štirih državah, poleg matične v Žireh še dve tovarni v Bosni (Sarajevo, Tešanj) ter po eno v Romuniji (Medias) in na Kitajskem. Tu, v industrijski aglomeraciji Zhongshan (v provinci Guangdong na jugu Kitajske), je bila ena od sosed Alpine tovarna firme Nike. Pred kratkim so jo zaprli, ker je ta globalna družba ugotovila, da so v Vietnamu industrijski sužnji in njihovi priganjači pripravljene zanje delati še ceneje. Tudi usoda Alpine je kljub vsem tem naporom v prilagajanju globalizaciji trda in negotova ...

Tako smo torej tudi Žirovci res po vsem svetu in ves svet v Žireh. Alpina je samo eden od primerov. Globalizacija seveda ne prinaša le zapiranja tovarn, odpuščanja in drugih oblik boja za obstanek v človeški družbi. Prinesla je tudi veliko dobrega. Revolucionarne spremembe v informacijsko-komunikacijski tehnologiji (IKT), denimo, ki so povsem spremenile naše vsakdanje življenje in delo, v glavnem na boljše. O tem je dr. Mlinar napisal več knjig in vrsto člankov. Tudi midva sva jeseni 2007 za Gorenjski glas naredila še en daljši intervju, katerega naslov je veliko obetal: Kako in kje bomo (pre)živeli v informacijski dobi? Potem pa mi je v začetku leta 2009 profesor podaril še monumentalno, več kot 500 strani obsegajočo knjigo, ki naj bi bila šele prva od treh pod skupnim naslovom *Življenjsko okolje v globalni informacijski dobi*. Naslov prve je *Prostorsko-časovna organizacija bivanja*, temelji pa na raziskovanjih na Koprskem in v svetu. O, sem si mislil, še bo branja in drugega dela. In res, 19. marca 2009 smo našega rojaka povabili na 97. Glasovo

prejo. To je ime za dolgo serijo javnih intervjujev, ki jih je v začetku 1988 po zgledu Bojana Štiha in na pobudo tedanje odgovorne urednice Leopoldine Bogataj uvedel Viktor Žakelj. Januarja 2010 se je zgodila že stota preja, njena gosta sta bila Milan Kučan in dr. Danilo Turk, prvi in sedanji predsednik republike; pogovor z njima sem imel čast voditi pisec tega članka. Z dr. Mlinarjem smo predli v Galeriji Krvina v Gorenji vasi (nekdanji politik in sedanji galerist Zdravko Krvina je po rodu Žirovec), prišel je tudi dr. Pavel Gantar, predsednik Državnega zbora RS, ki je tu doma, sicer pa je bil Mlinarjev študent in poznejši sodelavec na fakulteti. In ne nazadnje, Gorenja vas je bila sredi 60. let kraj ene prvih profesorjevih socioloških raziskav na terenu. Tu je bila ena prvih postaj njegove znanstvene poti, štiri desetletja pozneje pa javna predstavitev obsežnega sociološkega dosjeja, ki v znatni meri povzema njegovo življenjsko delo.

Vesel sem znanstvenih dosežkov rojaka in prijatelja Zdravka Mlinarja, hkrati pa moram priznati, da mi to veselje greni dejstvo, da se, kot rečeno, v njegovem rojstnem kraju in dolini nismo zmogli ali hoteli odzvati na nekatere od pobud, ki jih je zapisal v svojih člankih. Da bi se, denimo, v krogu sodelavcev Žirovskega občasnika oblikovalo tudi nekakšno znanstveno raziskovalno jedro, da bi se Žirovci doma in po svetu še bolj povezali v žirovsko omrežje, nekakšno elektronsko diasporo, da bi se poleg e-trgovine preizkusili tudi v e-demokraciji ... Dr. Mlinar je bil s svojimi pobudami mogoče tudi nekoliko prezgoden. So pa ravno zato še vedno aktualne in upam, da se bodo nanje odzvali vsaj tisti, ki na prizorišče prihajajo zdaj in so za svet odprti bolj kot njihovi predniki?